

אֵלָא הָכִי גִזְרָנָא וַיְקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ, דְּאָמַר רַבִּי
בו אָמַר רַבִּי זְרִיקָא כְּשֶׁהִנְשָׂמָה רְאוּיָה לְעֵלוֹת
לְמָקוֹם עֲדָנָה, קוֹדֵם מְגִינָה עַל הַגּוֹף הַקְּדוֹשׁ שְׂיוּצָאֵת
מִשָּׁם וְאַחַר כֶּף עוֹלָה לְמָקוֹם מְעֻלְתָּהּ, הָדָא הוּא דְכֻתִּיב
וַיְקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ זֶהוּ הַגּוֹף.

וַיְדַבֵּר אֵל בְּנֵי חַת אֱלוֹ שְׂאֵר גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים שְׁהֵם (ר"א
ל"ג ב"ג) חֲתָנְתִּים וְנִהְלָמִים בְּעוֹלָם לְמַעַן יֵרָאֵת
קוֹנָם, חֲתִים עַל שְׁהֵם שׁוֹכְנֵי עֶפְרָי, וְאַמְאֵי צְרִיכָה לְהוּ
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֻּלָּא בְּמַנְיֵינָא פְּתִיבִין, וְעַל (דְּהוּ ר"א דא
הוּי הַהוּא) גּוֹפָא בְּמַנְיֵינָא עֲמַהוּן. וּמָה אָמַר לְהוּ בְּדֶרֶךְ
פִּיּוּס וּבְדֶרֶךְ כְּבוֹד.

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנָכִי עִמָּכֶם וְגו' דְּהָאֵי גּוֹפָא יְהוּי בְּמַנְיֵינָא חַד
עִמָּכוֹן בְּחַבְרָא דָא. אָמַר רַבִּי רְאָה מָה כְּתִיב וַיַּעֲנוּ
בְנֵי חַת אֶת אַבְרָהָם וְגו'. כְּמוֹ כֵן בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד בְּדֶרֶךְ פִּיּוּס,
הָדָא הוּא דְכֻתִּיב שְׁמַעְנוּ אֲדוֹנֵי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה
בְּתוֹכְנוּ.

כֹּאמֹר נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס קוֹדֵם שְׂיַצָּא
הַצְּדִיק מִן הָעוֹלָם, בֵּת קוֹל יוֹצֵאת בְּכָל יוֹם עַל
אוֹתָם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן הַכִּינּוּ מְקוֹם לְפָלוּנֵי שְׂיַבָּא
לְכָאן. וְעַל כֵּן הֵם אוֹמְרִים מֵאֵת אֱלֹהִים מְלַמְעֵלָה אַתָּה
נְשִׂיא בְּכָל יוֹם בְּתוֹכְנוּ, בְּמַבְחָר קְבָרֵינוּ בְּמַבְחָר הַצְּדִיקִים
בְּחִבּוּרֵת הַצְּדִיקִים הַמּוֹבְחָרִים מְנָה אוֹתוֹ הַכְּנִיסָהוּ
בְּחֻשְׁבוֹן עֲמָנוּ, וְאִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִמְנַע אֶת הַמַּנְיָן כִּי כוֹלְנוּ
שְׂמֵחִים בּוֹ וּמְקַדְּמִים לוֹ שְׁלוֹם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן (דף קכד ע"א) פְּזִי תָא חֲזִי, כִּיּוֹן
שְׁהִנְשָׂמָה פּוֹגַעַת בְּהֵם וְתִדּוֹן, לְאַחַר כֶּף פּוֹגַעַת
לְאוֹתוֹ הַמְּלֵאף הַמְּמַנָּה עֲלֵיהֶם דְּתַנּוּן מְלֵאף מְמַנָּה עַל
בְּתֵי קְבָרֵי וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְהוּא מְכַרִּיז בִּינְיָהֶם בְּכָל יוֹם עַל
הַצְּדִיקִים הָעֵתִידִים לִכְנֹס בִּינְיָהֶם, וּמִיָּד פּוֹגַעַת בּוֹ כְּדִי
לְשַׁכַּן הַגּוֹף בְּהַשְׁקָט וּבְכַבְטָחָה וּבְמִנוּחָה וּבְהִנְאָה, (עֲלָא)
הָדָא הוּא דְכֻתִּיב וַיְדַבֵּר אֵל עֶפְרָוִן.
וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְהוּא מְכַרִּיז בִּינְיָהֶם בְּכָל יוֹם עַל הַצְּדִיקִים הָעֵתִידִים לִכְנֹס בִּינְיָהֶם, וּמִיָּד פּוֹגַעַת בּוֹ
כְּדִי לְשַׁכַּן הַגּוֹף בְּהַשְׁקָט וּבְכַבְטָחָה וּבְמִנוּחָה וּבְהִנְאָה (עֲלִיּוּתָהּ). זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיְדַבֵּר אֵל עֶפְרָוִן.

אֵלָא כֶּף גִּזְרָתִי - וַיְקָם אַבְרָהָם
מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ. שְׂאֵמַר רַבִּי בּוֹ
אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, כְּשֶׁהִנְשָׂמָה
רְאוּיָה לְעֵלוֹת לְמָקוֹם עֲדָנָה, קוֹדֵם
מְגִנָה עַל הַגּוֹף הַקְּדוֹשׁ שְׂיוּצָאֵת
מִשָּׁם, וְאַחַר כֶּף עוֹלָה לְמָקוֹם
מְעֻלְתָּהּ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיְקָם
אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ, זֶה הַגּוֹף.
וַיְדַבֵּר אֵל בְּנֵי חַת - אֱלוֹ שְׂאֵר
גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים שְׁהֵם (ר"א ב"ג)
חֲתָנְתִּים וְנִהְלָמִים בְּעוֹלָם לְמַעַן
יֵרָאֵת קוֹנָם, חֲתִים עַל שְׁהֵם
שׁוֹכְנֵי עֶפְרָי. וְלָמָּה צְרִיכָה אוֹתָם?
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכֹּל כְּתוּבִים
בְּמַנְיָן, וְעַל [שְׁמֵית, ר"א ז' הָיָה אוֹתוֹ]
הַגּוֹף בְּמַנְיָן עֲמָהֶם. וּמָה אָמַר
לְהֵם בְּדֶרֶךְ פִּיּוּס וּבְדֶרֶךְ כְּבוֹד?
גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנָכִי עִמָּכֶם וְגו'.
שְׁהַגּוֹף הַזֶּה יְהִיָּה בְּמַנְיָן אַחַד
עִמָּכֶם בְּחַבּוּר הַזֶּה. אָמַר רַבִּי,
רְאָה מָה כְּתוּב, וַיַּעֲנוּ בְנֵי חַת אֶת
אַבְרָהָם וְגו'. כְּמוֹ כֵן בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד,
בְּדֶרֶךְ פִּיּוּס. זֶהוּ שְׂכָתוֹב שְׁמַעְנוּ
אֲדוֹנֵי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכְנוּ.
מָה זֶה נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה? אָמַר
רַבִּי פִּנְחָס, קוֹדֵם שְׂיַצָּא הַצְּדִיק מִן
הָעוֹלָם, בֵּת קוֹל יוֹצֵאת בְּכָל יוֹם
עַל אוֹתָם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן:
הַכִּינּוּ מְקוֹם לְפָלוּנֵי שְׂיַבָּא לְכָאן.
וְעַל כֵּן הֵם אוֹמְרִים, מֵאֵת אֱלֹהִים
מְלַמְעֵלָה אַתָּה נְשִׂיא בְּכָל יוֹם
בְּתוֹכְנוּ. בְּמַבְחָר קְבָרֵינוּ, בְּמַבְחָר
הַצְּדִיקִים, בְּחִבּוּרֵת הַצְּדִיקִים
הַמּוֹבְחָרִים מְנָה אוֹתוֹ, הַכְּנִיסָהוּ
בְּחֻשְׁבוֹן עֲמָנוּ, וְאִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא
יִמְנַע אֶת הַמַּנְיָן, כִּי כֻלְנוּ שְׂמֵחִים
בּוֹ וּמְקַדְּמִים לוֹ שְׁלוֹם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן פְּזִי, בָּא רְאָה,
כִּיּוֹן שְׁהִנְשָׂמָה פּוֹגַעַת בְּהֵם
וְתִדּוֹן, לְאַחַר כֶּף פּוֹגַעַת לְאוֹתוֹ
הַמְּלֵאף הַמְּמַנָּה עֲלֵיהֶם. שְׂשִׁינּוּ,
מְלֵאף הַמְּמַנָּה עַל בְּתֵי הַקְּבָרוֹת
וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְהוּא מְכַרִּיז בִּינְיָהֶם לִכְנֹס בִּינְיָהֶם, וּמִיָּד פּוֹגַעַת בּוֹ
כְּדִי לְשַׁכַּן הַגּוֹף בְּהַשְׁקָט וּבְכַבְטָחָה וּבְמִנוּחָה וּבְהִנְאָה (עֲלִיּוּתָהּ). זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיְדַבֵּר אֵל עֶפְרָוִן.

אָמַר רַבִּי יִיסָא זֶה הַמְּלָאָךְ הַנִּקְרָא דְיֻמָּה, וְלָמָּה נִתְפַּנֶּה שְׁמוֹ עֶפְרוֹן, עַל שֶׁהוּא מְמוּנָה עַל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם. וְהוֹפְקֵדוּ בְּיָדוֹ כָּל פְּנֻקְסֵי הַצְּדִיקִים וְחִבּוּרוֹת הַחֲסִידִים הַשׁוֹכְנִים בְּעֶפְרָיִם, וְהוּא עֲתִיד לְהוֹצִיאֵם בְּחֻשְׁבוֹן.

וְתַאנָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְעֵתִיד לְבָא כְּשִׁיפְקוּד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יִקְרָא לְמַלְאָךְ הַמְּמוּנָה עַל הַקְּבָרוֹת, וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ מִנְּיָן כָּל הַמֵּתִים הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים וְאוֹתָם גְּרִי הַצֶּדֶק וְשִׁנְהֵרְגוּ עַל שְׁמוֹ, וְהוּא מוֹצִיאֵם בְּחֻשְׁבוֹן כְּמוֹ שְׁנֻטְלָם (שְׁמוֹת צו ב) בְּחֻשְׁבוֹן, הֵדָא הוּא דְכָתִיב (יִשְׁעִיָּה מ) הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם וְגו' אִישׁ לֹא נֶעְדָּר.

וְתַאנָּא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יַעֲקֹב, נְפֻשׁוֹת הַרְּשָׁעִים נִתְּוֹנוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל מְלָאָךְ זֶה שְׁשֵׁמוֹ דְיֻמָּה, לְהַכְנִיסָם בְּגִיהֶנֶם וְלָדוֹן שָׁם, וְכִינּוּן שְׁנַמְסְרוֹת בְּיָדוֹ, שׁוֹב אֵינָן חוֹזְרוֹת עַד שִׁיכְנְסוּ לְגִיהֶנֶם, וְזֶה יֵרָאֵת דָּוָד שְׁנִתְּיָרָא כְּשֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עוֹן שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים צד) לֹלֵי יְיָ עֲזַרְתָּה לִי כִּמְעַט שְׁכָנָה דְיֻמָּה נִפְשִׁי. אָמַר רַבִּי יִיסָא הַנְּשָׁמָה פּוֹגַעַת לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ גּוֹף עִם שְׂאֵר גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים בְּחֻשְׁבוֹנָם הֵדָא הוּא דְכָתִיב וַיִּדְבֵּר אֶל עֶפְרוֹן וְגו'.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם הַמְּלָאָךְ קוֹדֵם וְאוֹמֵר לוֹ. רְאֵה מָה כְּתִיב לְמַעַלָּה וְעֶפְרוֹן יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת, שְׁחַתּוֹ לְשִׁכּוֹן בְּעֶפְרָיִם. וְהוּא מְקַדֵּים וְאוֹמֵר לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ הַגּוֹף בְּחֻשְׁבוֹן הַצְּדִיקִים, הֵדָא הוּא דְכָתִיב וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחֵתִי אֶת אַבְרָהָם בְּאֲזַנֵּי בְנֵי חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ לְאֵמֹר. מָאִי לְכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר אֵינּוֹן דְּעָאֵלוּ בְּכַתֵּב חוֹשְׁפֵן פְּנֻקְסִיָּה, דְּאָמַר רַב נַחְמָן וְהָכִי אַתְּגִזֵּר (על) חֻשְׁבוֹן, עַל יְדוּי דְדוּמָה עָאֵלִין בְּכַתְּבֵי קַבְרֵי וּבְחוֹשְׁפֵן פְּתָקָא זְמִין לְאַפְקָא לוֹן וְהוּא מְמוּנָה עַל דְּיִירֵי עֶפְרָא.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, זֶה הַמְּלָאָךְ הַנִּקְרָא דְיֻמָּה. וְלָמָּה נִתְפַּנֶּה שְׁמוֹ עֶפְרוֹן? עַל שֶׁהוּא מְמוּנָה עַל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, וְהוֹפְקֵדוּ בְּיָדוֹ כָּל פְּנֻקְסֵי הַצְּדִיקִים וְחִבּוּרוֹת הַחֲסִידִים הַשׁוֹכְנִים בְּעֶפְרָיִם, וְהוּא עֲתִיד לְהוֹצִיאֵם בְּחֻשְׁבוֹן.

וְתַאנָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְעֵתִיד לְבָא כְּשִׁיפְקוּד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יִקְרָא לְמַלְאָךְ הַמְּמוּנָה עַל הַקְּבָרוֹת, וְדוּמָה שְׁמוֹ, וְיִתְבַּע מִמֶּנּוּ מִנְּיָן כָּל הַמֵּתִים הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים וְאוֹתָם גְּרִי הַצֶּדֶק וְשִׁנְהֵרְגוּ עַל שְׁמוֹ, וְהוּא מוֹצִיאֵם בְּחֻשְׁבוֹן כְּמוֹ שְׁנֻטְלָם בְּחֻשְׁבוֹן. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם וְגו' אִישׁ לֹא נֶעְדָּר.

וְתַאנָּא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יַעֲקֹב, נְפֻשׁוֹת הַרְּשָׁעִים נִתְּוֹנוֹת בְּיָדוֹ שֶׁל מְלָאָךְ זֶה שְׁשֵׁמוֹ דְיֻמָּה, לְהַכְנִיסָם בְּגִיהֶנֶם וְלָדוֹן שָׁם. וְכִינּוּן שְׁנַמְסְרוֹת בְּיָדוֹ, שׁוֹב אֵינָן חוֹזְרוֹת, עַד שִׁיכְנְסוּ לְגִיהֶנֶם. וְזֶה יֵרָאֵת דָּוָד שְׁנִתְּיָרָא כְּשֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עוֹן, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים צד) לֹלֵי ה' עֲזַרְתָּה לִי כִּמְעַט שְׁכָנָה דְיֻמָּה נִפְשִׁי. אָמַר רַבִּי יִיסָא, הַנְּשָׁמָה פּוֹגַעַת לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ גּוֹף עִם שְׂאֵר גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים בְּחֻשְׁבוֹנָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וַיִּדְבֵּר אֶל עֶפְרוֹן וְגו'.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, הַמְּלָאָךְ קוֹדֵם וְאוֹמֵר לוֹ: רְאֵה מָה כְּתוּב לְמַעַלָּה - וְעֶפְרוֹן יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. שְׁחַתּוֹ לְשִׁכּוֹן בְּעֶפְרָיִם, וְהוּא מְקַדֵּים וְאוֹמֵר לוֹ לְהַכְנִיס אוֹתוֹ הַגּוֹף בְּחֻשְׁבוֹן הַצְּדִיקִים. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחֵתִי אֶת אַבְרָהָם בְּאֲזַנֵּי בְנֵי חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ לְאֵמֹר. מָה לְכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ? רַב נַחְמָן אָמַר, אוֹתָם שְׁנַכְנְסוּ בְּכַתֵּב חֻשְׁבוֹן פְּנֻקְסוֹ. שְׁאָמַר רַב נַחְמָן, וְכֵן נִגְזֵר [על] חֻשְׁבוֹן, עַל יַד דְּיֻמָּה נִכְנְסִים לְכַתְּבֵי הַקְּבָרוֹת, וּבְחֻשְׁבוֹן הַפְּתָק עֲתִיד לְהוֹצִיא אוֹתָם, וְהוּא מְמוּנָה עַל שׁוֹכְנֵי הָעֶפְרָא.

מהו השדה נתתי לך והמערה אשר בו. אמר רבי יוסי הפקדא דשלוה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופין בשביל התורה הדין הוא דכתיב, (שיר השירים ח) ומאתים לנטורים את פריו, ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדושת שמו, נצחו כהאי פסוקא (נ"א וכן אמרו בהאי פסוקא) דכתיב ואהבת את יי וגו'.

ותאנא כל המכוין לבו בהאי פסוקא כדי למסור נפשו על קדושת שמו מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו, הדין הוא דכתיב, (תהלים מד) כי עליך הורגנו כל היום. אמר רב נחמן כל המוסר נפשו בהאי פסוקא נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף והא תנן מאתים. אמר רב נחמן מאתים על התורה, ומאתים על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. מתניתין. אמר רבי אלעזר על כל פנים כן הוא דהאי מתניתין שפיר, דאתעביד נשמתא ההוא דכתיב ביה (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פגיו. כדאמור בהיא מתניתא קמיתא.

אמר ליה רבי אבא לימא לן מר מהיא מתניתין אמר ליה הכי אתפרש בתלת עשר מכילן דרחמי בפרשתא דיליה, אבל הכא אית לן למימר. פתח ואמר (שיר השירים ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר מאי היא דאנן קרינן הכא בשיר השירים לישנא דנוקבתא, והתם באורייתא לישנא דדכורא.

אלא אמר רבי אלעזר הכא בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה לגבי מעלה, כנקבה בפני הזכר וכל אחד מעלתו יורש.

נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, ונשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלווה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטורים את פריו. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדושת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכן אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ורמדנו, כל המכוין את לבו בפסוק הזה כדי למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הורגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב נחמן, מאתים על התורה - ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כן הוא, שהמשנה הזו יפה, שנעשית הנשמה, והוא שכתוב בו (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פגיו, כמו שאמור באותה הברייתא הראשונה. אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כן התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

א"ר, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, ונשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שְׁנֵינוּ שָׁם, בְּאַרְבַּע פְּעָמִים [בְּשָׁנָה] בְּשָׁעָה בְּכָל יוֹם הָעֵדֶן מְנַטֵּף עַל הַגֶּן, וְיוֹצֵא מֵאוֹתָם הַטְּפוֹת נֶהָר גְּדוֹל הַמִּתְחַלֵּק לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים, וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים טְפוֹת מְנַטֵּף בְּכָל יוֹם, וּמִשָּׁם שְׁבַעִים אֵילָנֵי הַגֶּן. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (תְּהִלִּים קד) שֶׁבָּעוּ עֲצֵי ה'. רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, מִכָּאן (ס) מִשְׁקָה הָרִים מְעַלְיוֹתָיו. אֵיזוֹ הִיא עֲלֵיהָ? זֶהוּ עֵדֶן. וְעֵדֶן בְּאֵיזָה מְקוֹם הוּא? רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְמַעַל מְעַרְבוֹת הוּא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּעַרְבוֹת הוּא, שֶׁהָרֵי שְׁנֵינוּ, שָׁם גִּנְזֵי חַיִּים טוֹבִים בְּרַכָּה וְשָׁלוֹם וְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְהַגְּנוּזֵי הָעֲלִיּוֹן. הוּא עֵדֶן לְמַטֵּה מְכוּן כְּנַגְדּוֹ גֵן בְּאַרְץ נוֹטָל מִמֶּנּוּ שִׁפְעַת בְּכָל יוֹם.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד נָטַל בְּחֻלְקוֹ תְּמֻצִית טְפָה אַחַת מֵאוֹתָם טְפוֹת שֶׁל עֵדֶן, שֶׁהֵם שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים טְפוֹת. וּמָה אִם כָּל נְבִיאֵי שְׁנֵינוּ טְפָה אַחַת מֵהֵן הִיְתָה מְעַלְתוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל כָּל הַשָּׂאָר - אָדָם הִרְאִישׁוֹן שֶׁהִיָּה מְקַבֵּל מִשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים לֹא כָּל שָׁפָן. מִכָּאן אִתָּה לְמַד בְּמָה הִיְתָה חֻכְמָתוֹ.

רַבִּי בָּא אָמַר רַב כְּהֵנָּא, וְכִי מֵאֵין הָיָה לָהֶם לְנְבִיאִים מֵאוֹתָן הַטְּפוֹת? אֵלָּא כִּי שְׁנֵינוּ, בְּכָל טְפָה וְטְפָה הִיוּצֵאת מֵעֵדֶן, רִיחַ חֻכְמָה יוֹצֵאת עִמוֹ, וְעַל כֵּן נִגְזַר בְּמִשְׁנָה: יֵשׁ מִים שְׁמַגְדָּלִים חֻכְמִים, וְיֵשׁ מִים שְׁמַגְדָּלִים טְפָשִׁים. וְאוֹתָם הַמִּים שְׁמַגְדָּלִים חֻכְמִים, אוֹתָם הַמִּים הִיוּ מְטְפוֹת שֶׁל עֵדֶן.

שְׂאֵמַר רַבִּי יוֹסִי, הַמִּים שֶׁבָּהֶם טְפוֹת יוֹשְׁבִים [נ"א יְתָרִים] מִכָּל אוֹתָם אַרְבַּעַת הַנְּהָרוֹת הִרְאִישׁוּנֵם, הוּא שְׁכֵתוֹב (בְּרַאשִׁית ב) שֶׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. מָה זֶה שֶׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן? הַמִּיחָד מִכָּלָם פִּישׁוֹן, וְהוּא הַנוֹפֵל בְּאַרְץ מִצְרַיִם, וְלִפְיֶכָּה הִיְתָה חֻכְמָת (לְיִשְׂרָאֵל) מִצְרַיִם יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם.

הַגֶּן הָתָם בְּאַרְבָּעָה פְּעָמִים (נ"א בְּשָׁנָה) בְּשָׁעָה בְּכָל יוֹם, עֵדֶן מְנַטֵּף עַל הַגֶּן, וְיוֹצֵא מֵאוֹתָם הַטְּפוֹת נֶהָר גְּדוֹל הַמִּתְחַלֵּק לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים, וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים טְפוֹת מְנַטֵּף בְּכָל יוֹם וּמִשָּׁם שְׁבַעִים אֵילָנֵי הַגֶּן הֵדָּא הוּא דְכִתְיָב, (תְּהִלִּים קד) יִשְׁבָּעוּ עֲצֵי יִי. רַבִּי תַנְחוּם אָמַר מִהֵכָּא (תְּהִלִּים קד) מִשְׁקָה הָרִים מְעַלְיוֹתָיו, אֵיזוֹ הִיא עֲלֵיהָ זֶהוּ עֵדֶן. וְעֵדֶן בְּאֵיזָה מְקוֹם הוּא. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר לְמַעַל מְעַרְבוֹת הוּא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר בְּעַרְבוֹת הוּא, דְּהָא תַנּוּן שָׁם גִּנְזֵי חַיִּים טוֹבִים, בְּרַכָּה וְשָׁלוֹם וְנִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים וְהַגְּנוּזֵי הָעֲלִיּוֹן הוּא עֵדֶן, לְמַטֵּה מְכוּן כְּנַגְדּוֹ גֵן בְּאַרְץ נוֹטָל מִמֶּנּוּ שִׁפְעַת בְּכָל יוֹם.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל וְכָל אֶחָד נָטַל בְּחֻלְקוֹ תְּמֻצִית טְפָה אַחַת מֵאוֹתָם טְפוֹת שֶׁל עֵדֶן שֶׁהֵם שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים טְפוֹת. וּמָה אִם כָּל נְבִיאֵי שְׁנֵינוּ שְׁנֵינוּ טְפָה אַחַת מֵהֵן הִיְתָה מְעַלְתוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל כָּל הַשָּׂאָר. אָדָם הִרְאִישׁוֹן שֶׁהִיָּה מְקַבֵּל מִשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים לֹא כָּל שָׁפָן, מִכָּאן אִתָּה לְמַד בְּמָה הִיְתָה חֻכְמָתוֹ.

רַבִּי בָּא אָמַר רַב כְּהֵנָּא וְכִי מֵאֵין הָיָה לָהֶם לְנְבִיאִים מֵאוֹתָם הַטְּפוֹת, אֵלָּא הִכִּי תַנּוּן, בְּכָל טְפָה וְטְפָה הִיוּצֵאת מֵעֵדֶן רִיחַ חֻכְמָה יוֹצֵא עִמוֹ, וְעַל כֵּן אִתְגַּזַּר בְּמִתְנִיתֵינוּ, אֵיִת מִיָּא מְגַדְלָן חֻכְמִין, וְאֵיִת מִיָּא מְגַדְלָן טְפָשִׁין, וְאֵיִנוֹן מִיָּא דְּמְגַדְלָן חֻכְמִין אֵיִנוֹן מִיָּא הוּוּ מִטְפִּין דְּעֵדֶן.

דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִיָּא דְּבִיָּה טְפִין יְתָבִין (נ"א יְתָרִין) מִכָּל אֵיִנוֹן אַרְבַּע נְהָרֵי קְדָמָא הוּא דְכִתְיָב, (בְּרַאשִׁית ב) שֶׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. מָה זֶה שֶׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן. הַמִּיחָד מִכָּלָם פִּישׁוֹן וְהוּא הַנוֹפֵל בְּאַרְץ מִצְרַיִם, וְלִפְיֶכָּה הִיְתָה חֻכְמָת (לְיִשְׂרָאֵל) מִצְרַיִם יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם.